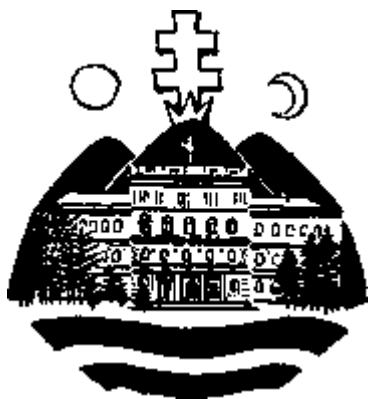

FAJ ÉS NEMZET

A M. KIR. FERENC JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVZÁRÓ KÖZGYŰLÉSÉN
1939. JÚNIUS 1-ÉN ELŐADTA

CSEKEY ISTVÁN,
A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR DÉKÁNJA

SZEGED, 1939
A M. KIR. FERENC JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM KIADÁSA

Különnyomat a „Beszámoló a szegedi m. kir. Ferenc József-tudományegyetem 1938-39. tanévi működéséről” című kötetből

Felelős kiadó Csekey István

Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt. 39—3989 Felelős nyomdavezető Márton Jenő

Más fajta nép roboghat tova,
De ily szép, álmos, láncolt fajnál
Poétább nép nem élt soha.
(ADY: Szép magyar sors.)

A közélet mai átalakuló rendjében, a világ-kép szemünk láttára történő nagy változásában egyik legtöbbször vitatott és hangsúlyozott kérdés a fajiságé. Alig van ma a nemzetnek és a társadalomnak olyan tagja, akit ez a kérdés ne érdekelne, sőt igen közről ne érintene. A gyermektől kezdve a félművelt emberen át fel egészen a politikusig, az államférfiúig és a szociológusig mindenki foglalkozik a fajiság problémájával. Vitatkozik róla, állást foglal mellette és ellene. Társadalmi, gazdasági, politikai, sőt ma holnap egész nemzeti életünket a faji kérdés irányítja. A kérdés lényege azonban mégis csak az, hogy milyen a faj és a nemzet viszonya. Hogy milyen szerepe és jelentősége van a fajiságnak a nemzetalakítás, az államalkotás vagy valamely más társadalmi közület létesítésének területén. E vitákban benne izzik az átmeneti, vajdó korok egész elfogultsága és szenvedélyessége. Minél többen vesznek részt benne, annál nagyobb lesz a fogalomzavar, és még nehezebbé teszi a bonyolult kérdés kibogozását.

Ha ugyanis közelebről megvizsgáljuk a dolgot, nyomban kitűnik, hogy a fajról vallott felfogás igen sokféle. Szinte ahány vélemény, annyi nézet. Fajnak határozzák ma meg a törzset, népet, nemzetet, valamely nyelvi, művelődési, vallási, társadalmi vagy népi (*etnikai*) és csak legkritikábban az e m b e r t a n i (*szomatológiai*) csoportot. Szinte alig akad ma már olyan embercsoport, amelyet némelyek ne illethetnének a „faj” elnevezéssel. Fajnak mondják pl. a németet, de ezen belül a bajort, poroszt, svájcit

és osztrákot stb.; felfelé pedig a germánt, majd az indo>-germánt és végül aa árját. Ez utóbbinak azonban ma már hétköznapi értelme annyi, mint — „nem zsidó.” A fertálműveltség klasszikus jelensége, amikor manapság a faji eszmék zűrzavaraiban nálunk is használják ezt a szembeállítást, holott a magyar tudvalevőleg nem árja. Nálunk árják például a tótok, szerbek, horvátok, németek, oláhok és a cigányok. Mi azonban nem az árja fajhoz, hanem az uraltájijhoz, azon belül a finnugor, még szűkebben az ugor fajtájához tartozunk. De amikor magyar fajról beszélünk, azon belül külön soroljuk fel a fajmagyar (sőt törzsökös magyar), valamint a székely, kun, jász, palóc, matyó, barkó stb. fajt.

Ha azonban valaki rendszerbe akarná foglalni ezeket a különböző fajokat és *meg* akarná állapítani azokat a külső és belső ismertetőjegyeket, amelyek ezeket a fajokat egymástól elválasztják, nem igen tudna tudományos megállapításhoz jutni. Nincs is köze ma legtöbbször ezeknek a nap-nap mellett felbukkanó fajelméleteknek a tudományhoz. Csak az egyéni képzelet játékaról, kedvtelésről, felelőtlen állításról, de leginkább politikáról van szó. A fajkérdés tudományát pedig élesen el kell határolni a fajkérdés politikájától. Nem a politikának kell irányítania a tudományt, hanem megfordítva. A politikának kell a tudomány leszűrt és kikristályosodott igazságait megvalósítani.¹

A fajkérdés tehát mint tudomány az embertan (*antropológia*) körébe tartozik. Ez a tudomány az emberi lény természetrajza és természettörténete. Azok a tudományok, amelyek az embert a természet világához való tartozása szempontjából vizsgálják, vagyis amelyekben az ember a természettudományos megismerés tárgya, a természettudományok csoportjába tartoznak, így az embertan is, amely a természettudományok biológiai csoportjában foglal helyet. Az embertan eredményei azonban, bár vizsgálatait egyéneken végzi, mindig ember-

¹ L. minderre BARTUCZ LAJOS, AZ emberfajták és a magyarság összetétele. (Kl. az esztergomi katolikus nyári egyetem 1934. évi előadásaiból.) Budapest, 1935, I. s k. I.

csoportokra vonatkoznak. Tehát csoporttudomány is és ekként szoros kapcsolatba kerül a szellemtudományokkal, amelyek az ember lelki, szellemi és kulturális társas mivoltával foglalkoznak. Így válik az embertan a néprajz, néptan, őstörténelem, régészet, történelem, nyelvészet és társadalom tudomány segédtudományává. Megállapításai így a társadalomtudományokon belül az államtant, a tudományos politikát is érintik.

Az általános államtant tehát mindenekelőtt az úgynevezett társadalmi embertan tudománya fogja érdekelni. Ez már a XIX. század hetvenes éveiben a Lombrosótól alapított bűnügyi embertannal kezdődött. Később azután a társadalmi élet többi megnyilvánulását is vizsgálata körébe vonta. E társadalmi embertan részint arra a kérdésre keresi a választ, hogy hatással vannak-e a társadalmi élet tényezői az egyének szervezétére; részint pedig arra, hogy van-e kapcsolat a társadalmi csoportok élet jelenségei és az alkotó egyének öröklött testi és lelki sajátságai között.

*

Készünkről itt most kitűzött feladatunknak megfelelően az a vizsgálat tárgya, hogy melyek azok a jellegzetes sajátságok, amelyek alapján valamely nép, illetőleg nemzet a másiktól elhatárolható. Ma a nép, illetőleg a nemzet fogalmi egységében meg szokták különböztetni a természeti és a szellemi (kulturális) közösségi jegyeket. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy ez a két tulajdonságcsoporthoz a nép, illetőleg a nemzet fogalmi egységében összeolvad. Azok a jellegzetes sajátságok tehát, amelyek alapján a népek és a nemzetek egymástól megkülönböztethetők: a leszármazás és a neni-zetséfgi kapcsolat, valamint a meghatározott térben lefolyó élettől alakított és közös kultúrából előállott sorsközösség, aminek lényeges külső kifejezője egy közös nyelv, az úgynevezett anyanyelv.

Mindezeknek a kérdéseknek a vizsgálatába is belevág azonban az államtant az a központi alapproblémája, hogy az egyes és a közösség viszonyát hogyan

fogja, fel. Az individualizmus alapszemlélete szerint a nép csak egyedeknek az összessége. Reá nézve a nép leg-feljebb politikai egység. A liberális államtant csak a nép egyéni összetétele s ezzel együtt az egyesnek a néphez való viszonya és benne elfoglalt helye érdekl. Hogy a nemzet egésze az állam politikai ereje, ennek felismerése hiányzik az individualista államfelfogásból. Ezzel szemben az univerzalista szemlélet a nép és a nemzet lényegét első-sorban összességében látja. Szerinte a közösség, a nemzet lényegének megismeréséből fakad az egyes állásának meghatározása a nemzetben, illetőleg annak hatalmi szerveze-tében, az államban.

A liberális demokrácia individualista államában a nép még nem jelenik meg a maga etnikus ősválóságában, benső értékeivel. Benne a nemzet tagjait csak a közös kultúra kötötte össze, amelynek külön kifejezője a nyelv volt. így vérségi kötelék nélkül mindenki helyet foglalhatott a nemzetben, akinek emberi ábrázata volt. Csak az univerzalista államtan politikai népelméletére nézve me-rült fel a kérdés, hogy miképen lehet megismerni a poli-tikailag szervezett népnek, vagyis a nemzetnek a lényegét.

A liberális állam társadalma a nemzethez tartozást még csak mint önkéntes tevékenységet fogta fel. A nemzeti gondolat e korban önként teremtett kapcsolat, amely-nek létrehozásában a hangsúly a korlátlan, szabad választatás hazafias mozzanatán nyugodott. E korban tehát a nemzethez tartozás alapjai a k a r a t i t é n y e z ő k voltak.² A hagyományos magyar felfogás szerint az tartozott a ma-gyar nemzethez vagy valamelyik nemzetiséghez, aki oda akart tartozni. Magyar volt, aki magyarnak érezte és val-lotta magát. A liberális államban a nyelvtudás és nemzeti név felvétele, vagyis ilyen külsőségek voltak a nemzeti

² Ragyogó példája volt ennek nálunk Liszt Ferenc, aki származására nézve német volt, nem beszélte nyelvünket s mégis mindenütt és mindig magyarnak érezte és vallotta magát. L. CSEKEY ISTVÁN, Liszt Ferenc magyarsága és hazafisága. (Akadémiai értekezések a nyelv- és széptudományi osztály köréből XXV. k., 9. sz.) Budapest, 1937. — V. ö. ifj. IVÁNYI-GRÜNWARD BÉLA ismertetését (Századok LXXIII. évf., 1939, 1-3. sz., 124. s k. 1.).

hovatartozás döntő tényezői. Ez tette lehetővé a gyors és felületes asszimilációt.³ A fejlődés későbbi során Európa több államában a kényszerközösségi elgondolás válik a nemzethez tartozás ismertetőjévé. Ebben most már az akarattal szemben azok a tényezők lesznek döntők, amelyeket a származás és a népiséghez tartozás határoz meg. Ezt az elméletet a világháború után a német nemzeti szocializmus bölcselete általános érvényűvé emeli, de az előző korszakokra vonatkozólag éppoly történetietlenül alkalmazza, mint valaha a liberalizmus tette, amikor például pusztán nyelvi alapon különböztetett az irodaiamban nemzeti és nemzetietlen korszak között.

A társadalomtudományok bizonyossága szerint a konkrét társadalmi helyzet és a kor döntően befolyásolják fogalmaink megalkotását. Mivel a nép és a nemzet fogalma oly különböző fogalmi környezetben fordul elő, lényege is különféle módszerekkel közelíthető meg. Így aztán végeredményében a politikai alapszemlélettől függ, hogy a népben és nemzetben rejlő természeti és szellemi összefüggések mellett inkább az előbbi vagy az utóbbi csoportot állítja-e előtérbe. A nép és a nemzet politikai felfogására nézve ez az állásfoglalás abból a szempontból fontos, hogy valamely népnek, illetőleg nemzetnek a, lényegét inkább faji összetétele, vagyis természeti egyezőségek, vagy pedig inkább a bennre rejlő szellemi erők, a közös kultúra és történelem alakjában határozta meg. A nép és a nemzet politikai lényegének megismeréséhez a kérdésnek mindkét oldalát vizsgálni kell. Az is kétségtelen azonban, hogy az államtan állásfoglalását ezekben a kérdésekben az individualista, illetőleg univerzalista alapszemlélet és így a politikai valóság felismerése is fogja vezetni. Korunk államtana tehát azt a kérdést fogja feltenni, hogy milyen politikailag jelentős természeti vonásai vannak a mai népeknek, illetőleg nemzeteknek és közülük melyeknek van különös jelentőségük a jelenben a népek és nemzetek politikai alakítása szempontjából.

³ V. ö. CSEKEY ISTVÁN, Magyarország és asszimiláció. (Magyar Szemle XXXVI. k., 1939, I. sz., 16. sk. 1.).

A nemzet természetes közösségi tényezői a vér és a föld, továbbá a nép- és államterület; szellemi vagy kulturális közösségi tényezői pedig: a történelmi sorsközösség, valamint annak külső kifejezője, a nyelv. Ez alkalommal feladatunk csak a vér és föld, illetőleg a nemzet és a fajiság összefüggésének a vizsgálata.

A tudományos politikának nem lenét a feladata, hogy a leszármazás és fajiság kérdésiíében állást foglaljon és fajelméleti vitákba bocsátkozzék. Sokkal helyesebb annak a (megállapításából kiindulnia, hogy egyfelől a nép és a nemzet, másfelől a faj egymást nem fedő fogalmak. Viszont bizonyos, hogy a nép, nemzet és a faj közt fennforgó fontos összefüggéseket és a kultúrának meg az államnak bizonyos faji függőségét tagadni nem lehet.

A következőkben a népet, nemzetet és a fajt alábbi jelentésében fogjuk használni.

A nép politikai értelemben a leszármazás és a véreégi kötelék által, egy meghatározott térben folytatott élet következtében, közös kultúra útján előállott sorsközösség, amelynek ma leglényegesebb külső kifejezője a közös nyelv (anyanyelv). A nemzet az a nép, amely természeti közösségből tudatosan politikai akarati közösséggé válik és amely szellemkulturális közösségihez az egyes belsőleg tartozik és amelyet külsőleg elismer.⁴ A f a j, vagy helyesebben rassz viszont olyan embercsoport, amelynek tagjait veleszületett, együttesen fellépő, öröklődő testi és lelki (szellemi) tulajdonságok jellemeznék és egyúttal megkülönböztetnek más embercsoportoktól.⁵

Ha most e három embercsoport közt az összefüggést keressük, akkor azt látjuk, hogy a faj és a nép, illetőleg nemzet legtöbbször nem fedi egymást. Minden népben különféle rasszok elemei fordulnak elő, viszont ugyanazon rassz részei igen különböző népekben találhatók fel. Vagyis a mai népek és nemzetek valóságos rasszmozaikok. Épen a ma politikailag jelentős népekre nézve megállapíthatjuk,

⁴ L. részletesebben CSEKEY ISTVÁN, A magyar nemzetfogalom. Szeged, 1938, 73. s k. 1.

⁵ V. ö. BARTUCZ LAJOS, i. m. 13. s k. 1.

hogy közöttük nincs tisztafajú nép. Nézzük csak az angolt, amely politikai értelemben határozottan uralkodó nép, fajilag mennyire kevert. Kelta, angolszász és normann rasszelemekből tevődik össze. A német fajelmélet is hangsúlyozza a fajilag különböző összetételt a német népben a faji egységen belül.⁶ Elég talán csak annyit említeni, hogy a németség vezető eleme, a porosz keletbalti szláv faj, Az olaszban pedig etruszk és szaracén rasszelemek találhatók.

És végre a magyar. Előfordulnak benne északi, földközi-tengeri, alpi, dinári, keletbalti és turanid (vagy alföldi) fajelemek jegyei. Ezek mellett megállapíthatók a finnugor, a török etnikai eredet, sőt a székely, kabar, kun, palóc, jász stb. felszívódott rasszelemek nyomai is. A magyar faj tehát embertanilag ép úgy több fajiságnak az ötvözete, mint a többi európai népek. BARTUCZ LAJOS nagy szintetikus művében, amely nemrég jelent meg, arra az eredményre jut, hogy magyar faj csak olyan értelemben van, hogy ilyen összetételű rasszvegyülés, fajötvozet máshol fel nem található, továbbá annak egyik változata, az Alföld-ember (*homo pannonicus*) egyedül a mienk.⁷

Ha történelmünket áttekintjük, nyomban kiviláglik, hogy az eredeti ugor-török faj — helyesebben rassz —, amely tehát már szintén keveredés folytán keletkezett, a mostani hazáiban, különösen a kereszténység felvétele következtében a bejövő idegenekkel és meghódított bennlakókkal való keveredés folytán annyira átalakult, hogy már a XI-XII. századiban is a (magyarságnak új fajképe állott elő. Gondoljunk most még a tatárdúlásra, a háromszáz évig tartó török küzdelemre, a kunok, a németek és egyéb vendégnépek betelepítésére. Mindezek annyira összekavarták a magyar fajiságot, hogy a honfoglaló ősök faji elemeit ma már kibogozni alig lehetne. Jellemző például,

⁶ V. ö. GÜNTHER, HANS F. K., Rassenkunde des deutschen Volkes. München 1937, S. 255 f.

⁷ BARTUCZ LAJOS, A magyar ember. A magyarság antropológiája. (Magyar föld, magyar faj IV. 1.) Budapest [1939], 509. 1. — V. ö. hozzá CZAKÓ ELEMÉR ismertetését (Budapesti Szemle CCLIII. k., 1939, 737. sz., 1012. s. k. 1.).

hogy két legmagyarabb alföldi vármegyénk nevében is szerepel a „kun” megjelölés. És ha ma valaki az Alföldön fajmagyarságát akarja dokumentálni, büszkén vallja magát jásznak vagy kunnak, nem is gondolva arra, hogy ezzel éppen az ellenkezőt állította.

A beolvadás tehát nem tudatos politikai eljárás eredménye volt, hanem természetes, öntudatos folyamat. Különösen jelentékeny volt a hatás egy-egy művelődési és gazdasági emelkedést mutató korszakban. Így például a XV. században a legerősebb volt a (magyarság, mert az anyaállam lakóinak 75-80%-át alkotta. Szám szerint ugyanolyan nagy volt, mint amennyi német élt akkoriban az egész földön. CSÁNKI DEZSŐ nagy földrajzi munkájának⁸ a helységek számára vonatkozó adatai alapján durva becsléssel 4.2-5 millióra tehetjük az ország lakosságát, bár e kor magyarsága is alig számlálhatott több lelket, mint harmadfél századdal előtte a tatárdúlást még el nem szenvedett magyarság. Jellemző azonban, hogy a Mátyás király (1458-1490) uralkodása alatt élő Magyarországnál Anglia sem volt népesebb, és ebben az időben Magyarország volt olyan egységes nemzeti állam, mint Nyugat-Európa bármelyik nemzeti állama. A számban erős magyarságnak ideje többször ismétlődött, így például Zrínyi korában. A török korszak volt az a választó, amelytől a magyarság számbeli eltolódásának ideje számítható. A legújabb becslések alapján II. József népszámlálásának és a későbbi adatoknak összevetéséből Magyarország 1720. évi egész lakosságát három és fél millióra, a magyarok arányát pedig minimálisan 55%-ra és számukat ennek megfelelően 1.925 ezerre teszik.⁹ Ha most meggondoljuk, hogy 1720-tól 67 év alatt az idegen ajkúak óriási beözönlése miatt a magyarság arányszáma 55%-ról 39%-ra apadt,¹⁰ akkor

⁸ CSÁNKI DEZSŐ, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. Budapest, 1890—1913:

⁹ így BARSY GYULA, Magyarország népessége a honfoglalás óta. (Kl. a Magyar Statisztikai Szemle XVI. évf.-ából.) Budapest, 1938, 352. 1.

¹⁰ [ACSÁDY IGNÁC], Magyarország népessége a pragmatica sanctio korában 1720-21. (Magyar Statisztikai Közlemények új foly.

elképzeltük, mennyire keveredett a magyar vér. Ezt a magyar vért újra felhígította és idegen elemekkel még jobban összekeverte a liberalizmus korszaka, úgyhogy ma kevés olyan család van Magyarországon, amelynek nem folynék a legkülönbözőbb összetételű vér az ereiben. Ma tehát mindössze történelmi magyar népfajról beszélhetünk. Ennek azonban mindenesetre van sajátos egyénisége és vannak olyan ismertető jegyei, amelyek elválasztják a többiektől.

Itt csak rámutatunk a faji kutatások eddigi eredményeinek rendkívül nagy hiányosságára.¹¹ A magyar embertípus végtelen sok adatból való módszeres összeállítása igen hálás feladata lenne a magyarságtudománynak. Ezt fogja megkísérelni az a gyűjteményes mű, amely „Mi a magyar?” címmel legközelebb megjelenik SZEKFŰ GYULA szerkesztésében.¹²

A mai népek tehát antropológiailag csupán a benünk lévő rasszok száma és gyakorisága, vagyis faji összetételük szerint különböznek egymástól. Ez azonban természetes is. A sok vándorlás, rátelepedés, keveredés mozaikszerűséget eredményezett a világ minden népénél. A rassz tehát állandó, a nép és a nemzet pedig folyton változó. A fajiság (*rassz*) az, amely örökletes. Mellette azonban igen nagy gazdagságban szerepelnek a népiség (*etnikum*) vonásai, amelyek kultúrjavak és amelyek ki-

XII. k.) Budapest, 1896, 33. 1. — KOVÁCS ALAJOS, Magyarország népességének fejlődése a török uralom megszűnése óta. (Jelentés a magyar békeküldöttség működéséről Neuilly S/S.-ben 1920 januárius — március havában. Budapest, 1920, I. k., 36-46. 1.)

¹¹ V. ö. SZEKFŰ GYULA, A faji kérdés és a magyarság. (Történelempolitikai tanulmányok. Budapest, 1924, 79. 1.) — PRINC GYULA, Magyar földrajz. Az államföldrajzi kép. Budapest [1938], 290. s k. 1. — AJTAY JÓZSEF, A magyarság fejlődése az utolsó kétszáz év alatt. Budapest, 1905.

¹² V. ö. újabban idevonatkozólag: KÁSZONYI, F RANZ, Rassenverwandschaft der Doinauvölkler. Zürich-Leipzig-Wien 1931. — TRÓCSÁNYI GYÖRGY, A magyar lét értelméről. (KI. a Magyar Szemle 1938 júliusi számából.) Budapest, 1938. — ILLYÉS GYULA, Ki a magyar. (Magyarok Könyvtára 1.) Budapest [1939]. — Joó TIBOR, A magyar nemzeteszme. Budapest, 1939.

alakulásában a környezetnek, a földnek, tájnak, az évezredek együttélésnek és sok-sok imponderábilának rendkívül sok alakító hatása van.

Bizonyos, hogy a faj és a nemzet kapcsolata tekintetében való állásfoglalás a szellemi magatartás kérdése is. Ez pedig ma nemcsak Németországban közkeletű, de jelentősége van az egész modern politikai világban. Ezért a faji kérdések ma világszerte meglehetősen nagy politikai szerepet játszanak.

Természetesen az egyes nemzetek állásfoglalása faji kérdésekben igen különböző. Azt lehet mondani, hogy az idősebb népek talán közömbösebben ítélik meg, mint a fiatalabbak, így többek közt Franciaország gyarmati jogának kiépítésében és a francia területre való bevándorlásnál háttérbe szorítja a faji kérdést. Minden aggodalom nélkül vettek be például négert is a kormányba. A világháborúban az európai frontokon is bennszülötteket alkalmaztak. Egészen más már például Angliának a magatartása a faji kérdések iránt. Az anyaországban és a domíniumokban feltétlenül érvényesül a fehér faj fennsőbbiségének elve és ennek folytán az uralomra való igénye. Ez az oka a világbirodalom egyes részein belül a bevándorlás nehéz politikai szabályozásának. Így például az indiánoknak a Dél-afrikai Unióba való bevándorlása nem kívánatos. Az is köztudomású, hogy a négerek az Amerikai Egyesült Államok demokratikus egyenlőségi elve mellett is, főleg a déli államokban, ma még a jognélküliség állapotában vannak. Az is ismeretes, hogy az Unió tiltja a sárga fajnak bevándorlását.

Sehol sem lépett azonban a faji kérdés a nemzet életében annyira előtérbe, mint Németországban, ahol a nemzeti szocializmus uralomrajutása előtt széles politikai körök egészen közömbösek voltak a faji kérdések iránt. A nemzeti forradalom valóságos reakcióként hatott. Főleg megváltoztatta a birodalom politikáját a bevándorlás és a honosítás kérdésében. A német nemzeti szocializmus a népi életrend megvalósítását tűzte ki feladatául és így épen a faji kérdés tisztázását tette a német politikai élet döntő tényezőjévé. Ennek főcélja az idegen fajú elemeknek

kizárása a német nép- és államélet köréből. Ma erre törekszik a Harmadik Birodalomnak egész jogalkotása.¹³

A nemzet elsősorban történelmileg kialakult szellemkulturális közösség. Ennek pedig alapja a történelmi tudat, mint világnézetünknek, erkölcsi értékelésünknek és politikai ítélőképességünknek egyik alappillére. A történelmi tudat és a belőle fakadó értékelés pedig nem annyira letgikai, mint érzelmi művelet. Épen ezért valamely nemzet tagjává nem a fajiság, »hanem az egyforma értékelés, az egyforma érzület avat.

Amióta a nemzetek kialakultak, azok nem faji egységek többé, hanem az érzés és értékelés szellemi közösségei. A fajiság csak egy összetevő tényező a nemzetiségben, de a nemzet tagjává valakit nem faji származása, hanem elsősorban történelmi közösségi tudata avat. Idegen neve vagy származása miatt senkit sem lehet a nemzetből kihasítani. Tagadhatatlan, hogy a közös leszármazásból közös jellemvonások fejlődhetnek, amelyekről feltételezhető, hogy némi közösségi érzést fakaszthatnak.

Mint ahogy azonban a nemzet nem egyszerű összessége a nemzetet alkotó egyedeknek, hanem külön színeliség, amelynek megvannak a maga lelki nyilvánulásai, ugyanúgy a nemzet szellemi működését kifejtő nemzettest is jóval több, mint egyszerűen a nemzetet alkotó egyének testi sajátságainak az összessége. Bár azonban a nemzet egy magasabb élő egység, mivel emberek alkotják, így lényege, ismertető jegyei és életnyilvánulásai mégis két alaptényezőre egyszerűsíthetők: a fajiságra és a népiségre. Mint ahogy az emberi lélek nyilvánulása sem képzelhető el testi működés nélkül, ugyanúgy végelemelésben a nemzet szellemi megnyilatkozásának is annak rasszbeli és etnikai alapjai a kiindulásai.¹⁴ Hogy most már

¹³ V. ö. OTTO KOELLREUTTER, Gmndriss der Allgemeinen Staatslehre. Tübingen 1933, S. 36 f. - CSEKEY ISTVÁN, A német vezéri állam. Szeged, 1936, 26. s k. 1.

¹⁴ V. ö. BARTUGZ LAIOS, A magyar nemzetismeretről. AZ „Ethnographia” füzetek 1.) Budapest, 1936. 2. 1.

a kettő közül melyik a fontosabb, mint magát HUNFALVY PÁL kifejezte, az-e, „hogymiféle állatban mutatja a természet az embert,” vagy pedig „hogymilyenek mutatja őt a történelem, vagyis milyenek mutatja magamagát”,¹⁵ ez mindig a társadalom és a kor politikai felfogásának és értékítéletének a kérdése.

Ha azonban nemzetünket faji elemeire bontanák, ez önmagunk megtagadásához vezetne. Mert ha magyar fajról beszélünk, arról sohasem mint biológiai, hanem csak mint történelmi képződményről lehet szó. A magyar nemzet történelmi fogalom volt már születésének első századaiban, mert nem jelentett merőben faji eszmét, hanem gyűjtőfogalom volt. Magába foglalta (mindazokat a faji tényezőket, amelyek alárendelték magukat egy magasabbrendű politikai parancsnak. Egy hivatás-szózatnak, amely államszervező és országoló képességével itt a Kárpátok medencéjében olyan szervezetet tudott létesíteni, amilyent egyetlen nemzet sem öelötte. Ez a magyar nemzet épen a benne képviselt fajelemek mennyiségének és minőségének különleges fajbeli összetételében különbözik a világ minden más nemzetétől. S mint ilyen valóban „testvértelen ága nemének”. Ilyen értelemben van magyar faj is. Egy olyan mozaikszerű fajötvözet, amely széles e világon máshol nem található. Ez az egységbeolvadás e hazában ment végbe ezer éve együttélő biológiai életközösség folytán. Főleg azonban a magyar lelkeség erejével. A történelem ereje kovácsolt össze s a kultúra emelt egy történelmi faj magaslatára bennünket.

És mint ahogy az egyetem életében a tanácsok mindig az előző évinek a feléből kerülnek ki, vagyis a maiban is az első egyetemi tanács szelleme él, úgy van ez a nemzetek életében is. A nemzet is nagy egység, amely összeköti a nemzedékeket azoktól kezdve, akik az őshazából idevándoroltak egészen a jövő kódében elvesző nemzedékekig. A nemzedékek olyannak tekintik az átvállalt feladatot, mintha végtelen lenne, nemzedékek sorozatán át befejezhe-

¹⁵ HUNFALVY PÁL, Magyarország ethnographiája. Budapest, 1876, VI. 1.

tétlen, amelynek csak egymástól különböző szakaszai vannak. Magyar az, aki rendületlenül hisz a magyar nemzet fennmaradásában, annak örök életében s az „itt éljed, halnod kell” parancsa alapján részt vállal abban a munkában, amely az ezer esztendő nemzetfenntartó hagyományait csorbíthatatlanul örökíti át később születő századok magyarjainak.

* Ez az előadás megjelent franciául *Race et nation* cím alatt a Nouvelle Revue de Hongrie 1939 augusztusi számában (XXXIIe année, No II, p. 107114).